

ANADOLU SELÇUKLULARI ve BEYLİKLERİ DÖNEMİNDE KÜTÜPHANELER, KİTAP KOLEKSİYONLARI ve TELİF EDİLEN ESERLERE KISA BİR BAKIŞ

Şeyda ALGAÇ*

SUMMARY

A BRIEF LOOK INTO THE LIBRARIES, COLLECTIONS AND BOOKS ISSUED AT THE TIME OF ANATOLIAN SELJUKS AND BEYLİKS

The Turkish states founded in Anatolia in between twelfth and fifteenth centuries managed to create an atmosphere of intensive culture in this region despite the battles and political and economic contradictions.

The limited number of works issued for the Saltuklu, Mengüceklî, Danişmentli, Artuklu Beyleri in the early twelfth century can be regarded as the evidence of the fact that Turkish Beyleri had each a library of their own even in this period of political turmoil.

In the thirteenth century, a larger number of works were issued for the sultans as a result of the fact that the rulers preserved and encouraged the science. Doubtless, the Seljuk sultans founded big collections of books at their palaces. Yet a small number of manuscripts of the sultans have survived into the present time. This was affected by the wars, conquest and local wars of the period. It was reported by Kerimeddin Mahmud of Aksaray in his work that especially during the Cimri Revolt, the rebels plundered the whole palace in Konya and stole most of the treasure and belongings of the sultans and emirs.

However, the big collections were indeed founded at the medreses. The collects at the medreses of Konya Altunapa, Sivas Sahibiyye, Sivas Buruciyye, Sivas Gök, Akşehir Sahip Ata and Aksaray Fahreddin have been recorded.

There are collections at the mescids, turbes and owned by the scholars themselves in addition to the ones at the medreses. It is also necessary to mention the tekkes as the place of these collections. In particular, the Mevlevis founded collections of a high artistic value. A high number of unique works of the Mevlevis have come up today. The survival of such a lot of manuscripts by them into the present time is explicable by the fact that they were in good affairs with the Mongols and thus were not subjected to any serious attack. Following the dissipation of the Seljuks, the Beyliks shared the political power and maintained the same interest. The books which were made prepared for the Beyler's own names indicate that they had their own libraries at their places. Also it had been customary to keep the books for the students of the medreses to read, for which it seems, doubtless, that there were collections of books at the medreses established at the time of Beyliks.

The works issued at this time usually contain Islamic religious and tasavvuf subjects. Besides, history and literature and medicine were the issues dealt with in these books.

XII.-XV. yüzyıllar arasında, Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri, Anadolu Selçuklu devleti ve bu devletin yıkılışından sonra siyasi gücü paylaşan Türkmen beylikleri savaşlara, siyasal ve ekonomik çalkantılara rağmen bu coğrafyada oldukça yoğun bir kültür ortamı yaratmayı başarmışlardır. Bu ortamın en önemli unsuru da hiç şüphesiz telif ve istinsah edilen kitaplardır. Bu kitapların arasında ünik değeri oldukça yüksek yazma eserler de bulunmaktadır. Bir çoğu zengin tezhiplerle süslenmiştir, ciltleri bezemelidir,

daha az sayıda olanlarına ise minyatür resimler yapılmıştır.

XII. yüzyıl başlarında ilk kurulan beyliklerde mütevazi ölçülerde de olsa kitaba ilgi duyulduğunu, beylerin kendi adlarına kitap telif ve istinsah ettirdiklerini bugüne ulaşabilen sayılı örneklerden anlıyoruz. 494-498 (1101-1105) tarihleri arasında İbnu'l-Kemal olarak ünlenen İlyas b. Ahmed el- Kayseri tarafından telif edilen ve Danişmend oğulları devletinin kurucusu Melik Ahmed Gazi'ye ithaf edilen Keşfu'l-Akabe¹, 510 (1116) tarihinde Saltuklu emirlerinden Ziyaeddin Gazi için Erran'daki Duvin şehrinde istinsah edilen Kitabü'l- hidaye fi't-tıbb², Mengüceklî melik Fahreddin Behramşah için şair Nizami-yi Gencevi'nin kaleme aldığı Mahzen'ül Esrar³ adlı eserler XII. yüzyılın karışık siyasi ortamında dahi Türk beylerinin birer kütüphaneye sahip olduklarını düşündürmektedir. XII. yüzyıl sonlarında ise Artuklu Beyliği yönetimindeki Diyarbakır'da 140.000 cilt kitap bulunduğu bilinmektedir.⁴ Ayrıca Artuklu emirleri için istinsah edilmiş kitaplar, diğer beyliklere oranla daha fazla sayıda günümüze gelmiştir.⁵ Bu kitapların arasında sanat değeri yüksek minyatürlü yazmalar da vardır.⁶

Anadolu Selçuklu devletinde ise sultanların ve yönetici sınıfın bilime ve kültüre gösterdikleri ilgi ve himaye saray çevresinde büyük bir kültür muhitinin oluşmasını sağlamıştır. Toplantılarında ve davetlerinde çevrelerinden bilim adamlarını ve sanatçıları eksik etmeyen sultanların kitaba özel bir ilgi duydukları muhakkaktır. Örneğin Sultan Alaaddin Keykubad'ın sık sık "Kimya-yı Saadet" ile Vezir Nizamü'l-mülk'ün "Siyerü'l-mülük"unu okuduğunu⁷ Daye adıyla bilinen Necmeddin Razi'nin yazdığı "Mirsadü'l-ibâd" adlı eserinden dolayı sultanın müellifine iltifatlarda bulunduğunu ve ona büyük bir servet ödediğini biliyoruz.⁸

Hüseyin bin İbrahim Tiflisi tarafından II.Kılıçarslan'a ithaf edilen "Kamile't-tabir"⁹ adlı rüya tabirnamesi, Mehmed bin Gazi tarafından Rükneddin Süleymanşah'a takdim edilen "Ravzat el-ukul", aynı müellif tarafından Keykavus bin Keyhüsrev için hazırlanan "Barid as-saada"¹⁰, Mehmed bin Ali bin Süleymanür-Ravendi'nin Rükneddin Süleymanşah'a ithaf ettiği "Rahatü's-Sudur ve Ayetü's-Surur" adlı Selçuklu tarihi¹², Kadı Burhaneddin Ebu Nasr bin Mesud el-Anevi tarafından I.İzzeddin Keykavus'a takdim edilen Enisü'l- kulüb , yine aynı sultan için Ahmed bin Mehmet et-Tusi el-Kani tarafından yazılan "Kelile ve Dimne"¹³, Şeyh Necmeddin Razi tarafından Alaaddin Keykubad'a ithaf edilen Mirsad'ül İbad¹⁴, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in okuması için yazılan İbn-i Bibi'nin Selçuknamesi (Süleymaniye Küt. Ayasofya 2985), II. Gıyaseddin Mesud adına Mehmed bin Mahmudü'l-Hatib tarafından yazılan "Kıstasü'l-Adalet fi Kavaidi's-saltanat"¹⁵ Celaleddin Karatay'ın okuması için hazırlanan Kur'an-ı Kerim (Konya Mevlana Müzesi ihtisas Küt. 3407) gibi eserler Selçuklu sultan ve yöneticilerinin saraylarında bulunan özel kütüphanelerinin bir kanıtıdır.

Ancak bütün bu ilgiye rağmen sultan ve vezirler adına, onların okuması için telif ya da istihzah edilmiş çok az sayıda kitap günümüze ulaşabilmiştir. Bu, belki de Cimri isyanı sırasında isyancıların Konya'da saltanat sarayının bütün mal ve hazinelerini yağmalamalarıyla açıklanabilir. Bu isyanda emirlerin, sultanların hazinelerinden, definelerinden bir çoğu soyulmuştu.¹⁶

Yönetici sınıf için saraylarda kurulan kütüphanelerin dışında asıl büyük kitap koleksiyonları medreselerde oluşmuştur. Anadolu Selçukluları devrinde Konya'da ilk Selçuklu kütüphanesi, Şemseddin Altunapa tarafından yaptırılan medresenin içinde kurulmuştur. II. Kılıçarslan'ın oğlu Rükneddin Süleymanşah zamanında 598 (1202) tarihinde yazılan medrese vakfiyesi, Altunapa medresesinde (ilk mütevellisinin adından ötürü İplikçi Medresesi diye de anılır) bir kütüphane olduğunu, mütevellî ve nazırın her yıl vakıf gelirlerinden ayrılan yüz dinar (dirhem) ile oraya layık kitaplar satın alıp vakfetmelerini, isteyenlerin her kitabın karşılığı olan bir kıymetle parayı kütüphaneciye (hâzinû'l-kütüb) verip ödünç olarak kitap alabileceklerini ve sonra kitap teslim edilince paranın iade edileceğini de kaydetmektedir.¹⁷ Bilginlerin, müderrislerin, öğrencilerin ve diğer okuyucuların kitap ihtiyaçlarını kolayca karşılayarak onlara gerekli kütüphane hizmetini sağlama amacıyla olan kurum, medresenin zengin vakıflarından gereğince yararlandırılmıştır.¹⁸

Sahip Fahreddin Ali'nin Sivas'taki meşhur Sâhibiyye Medresesi'ne ait olan vakfiyesinde medresenin bir kütüphanecisi olduğu kayıtlıdır.¹⁹ Sivas'taki Burûciyye Medresesi'nin vakfiyesinden alınmış küçük kitabe, medresede bir kütüphane ve bir kütüphane memurunun varlığını göstermektedir.²⁰ Sivas Gök Medrese vakfiyesi'nden yine burada bir kütüphanenin ve kütüphanecinin olduğunu görüyoruz.²¹ Süheyl Ünver, kitaplar üzerinde gördüğü kayıtlardan, kütüphane olan medreselere Akşehir Sahib Ata ile Aksaray'daki Fahreddin kütüphanelerini eklemektedir.²² Bütün bu bilgilerin ışığı altında Selçuklu medreselerinde birer kütüphane olduğunu düşünmek gerekir.²³

Konya'da şehrin dış kalesinin Ahmedik kapısı dolaylarında Selçuklu vezirlerinden müstevfi Emirü'l-Hac oğlu Ebu's-Senâ Mahmud tarafından 670 (1271)'de Nizamiye Hankahı kütüphanesi kurulmuştur.²⁴ Yine on üçüncü yüzyılda Sıraceddin Urmevi soyundan Bedreddin Mahmud'un eşi Kutlu Melek Hatun da Konya Atabekiyye Medresesi önüne yaptırdığı Darü'l-Huffaz içinde bir kütüphane kurmuştur.²⁵ Selçuklu dönemi kütüphanelerinden biri de III. Alaeddin Keykubad tarafından Uluborlu'da kurulmuştur.²⁶

Medreselerin dışında mescitlerde de kitap bulunmaktaydı. Eflaki, Moğol istilası sırasında mescitlerde bulunan on dört bin Kur'an metninin yandığını söylemektedir.²⁷

KMM., İhtisas Kütüphanesinde 3407 no'da saklanan, vezir Karatay'ın okuması için hazırlanmış bir Kur'an-ı Kerim'in ilk sayfasında kitabın Alaeddin Türbesi'nden geldiği kayıtlıdır ki bu kayıt da bize türbelerde dahi kitap bulundurulduğunu gösterir.²⁸ Ayrıca Oktay Aslanapa kervansarayların çoğunda da kütüphane bulunduğunu belirtmektedir.²⁹

Bu dönem kütüphanelerinin en önemlisi hiç şüphesiz ünlü bilginlerden Sadreddin Konevi'nin, dış kalenin Çeşme Kapısı yakınında kurulan cami ve türbesiyle beraber olan kütüphanesidir. Cami kapısı üstündeki Selçuklu devri kitabesinde "Kütüphane türbeyle beraber kalplerile ve kalıplarıyla Tanrı'ya yönelen salih fakirler adına 673 (1274-75) yılı aylarında yapıldı" denmektedir.³⁰ Cami'nin batısındaki kütüphane en eski Türkçe Kur'an çevirilerini, Şeyh Sadreddin Konevi'nin ve üvey babası Şeyhül-ekber Muhyiddin İbnül-Arabî'nin kendi el yazıları ile yazılmış eserlerini ihtiva ediyordu.³¹

Kütüphane vakfiyesi bulunmadığından kuruluş sırasında, koleksiyondaki mevcut eserleri tam olarak bilememekteyiz. Ancak Konya vakıf ve nüfus defterlerinde Sadreddin

Konevi Kütüphanesindeki kitapları gösteren 888 (1483) tarihli bir sayım kaydında yüz yetmiş kitabın isimlerinin verildiği bir liste vardır.³² Sadreddin Konevi, kütüphanesinde bulunan tababete, fıkha, tefsire, hadise ve benzer ilimlere mütealik kitapların vakfedilmesini, hikemiyata ait olanların satılıp parasının tasadduk edilmesini vasiyet etmiştir.³³

Sadreddin Konevi'nin dışında, diğer bilim adamları da şahıslarına ait özel kütüphaneler oluşturmuşlardır. Hal ve vakti yerinde olan hekimler kütüphane kurmuşlar,³⁴ kitaplara özel bir ehemmiyet vermişlerdir.³⁵ Şamlı Mûhadâb adlı bir doktor ölümünden önce 630 (M. 1232)'de evladı olmadığı için evinin tıp mektebi haline gelmesini ve kitapların orada muhafaza edilmesini vasiyet etmiştir.³⁶ Süleymaniye Küt. Ayasofya 2442'de bulunan kitap da Harputlu hekim Şam'una aittir.

Bu devrin fikir hareketlerinde önemli rol oynayan tekkelerin, özellikle de Mevlevilerin kitap koleksiyonları olduğunu ve bunun bir gelenek halinde devam ettiğini biliyoruz.³⁷ Dergahların hususi kütüphanesi ve derviş hücrelerinde de raflarda kitaplar vardır.³⁸ Bu geleneğin Mevlana zamanında başladığı düşünülebilir. Konya Mevlana Müzesinde de mevlevilere ait sanat değeri oldukça yüksek yazma eserler günümüze kadar gelmiştir. Selçuklu yöneticilerine ait çok az sayıda eserin bugüne ulaşabilmesine rağmen Mevlevilere ait bu kadar çok yazmanın bulunabilmesi, Moğollar tarafından istila edilen Anadolu'da merkezdeki mevlevi tekkelerinin ve Konya'nın ciddi bir saldırıya maruz kalmamasıyla açıklanabilir.³⁹ Ayrıca Moğollar da Mevlana'ya her zaman büyük saygı duymuşlardır.

Eflaki kendi eserinde babasının kitaplarından⁴⁰ ve yolculuğa (göçe) hazırlanan Baha Veled'in kervanındaki üçyüz deve yükü kıymetli kitaptan bahsetmektedir.⁴¹ Erzincan'ın sahibi melik Fahreddin Behramşah'ın kızının çeyizinde de kıymetli kitaplar vardı.⁴² Aksaray'ı de İlhanlı devleti adına Anadolu'da vergi nizamını sağlayan vezir Nizameddin Yahya'nın adamlarının Tokat'ta Kadı Sadrüddin'in iki yüz ciltlik nefis kitaplarını yağmaladıklarını bildirmektedir.⁴³ Ayrıca sahip Şemseddin'in Seyyid'in bütün kitaplarını ve cüzlerini Mevlana ve arkadaşlarına arz ettiğini biliyoruz.⁴⁴

Bütün bu bilgiler Anadolu'da kitap hazırlama faaliyetlerinin ne kadar yoğun olduğunun göstergesidir. Selçuklu devletinin dağılmasından sonra siyasi gücü paylaşan Beyliklerde de aynı ilgi devam etmiştir.

Candaroğullarından İsmail Bey, Kastamonu'da yaptırdığı büyük bir külliye içinde bir de kütüphane tesis ettirmiş⁴⁵, şer'iyyat ve akliyyata dair üç yüz kitap vakfetmiştir.⁴⁶ Ayrıca kütüphanenin kütüphanecisine tahsis olunan yıllık erzak miktarı da yapının vakfiyesinde yer almıştır.⁴⁷

İsmail Bey'in ayrıca oluşturduğu genel bir kütüphaneden başka diğer beyliklerde böyle bir genel kütüphane görmüyoruz.⁴⁸ Ancak beylerin kendi adlarına hazırlattıkları kitaplar beylerin saraylarında özel kitaplıkları olduğunu gösterir. Ayrıca her medresede talebelerin okuyacakları kitapların mevcut olması öteden beri teâmül halinde olduğundan medreselerin birer de küçük kütüphaneleri olduğuna şüphe yoktur; medreselere müderris ve talebelerin okuyacakları kitapların ya vakıf sahibi veya hayır

sever adamlar tarafından vakfedildikten de bilinmektedir.⁴⁹

Kurumların ve kişilerin sahip oldukları kitap koleksiyonlarının içeriklerini anlayabilmek için bu yüzyıllarda telif edilen eserlere de kısaca bir gözatmak gerekir;

XII. yüzyıl başlarında Anadolu'nun kültürel durumu hakkında oldukça az bilgiye sahibiz. Ancak 494-98 (1101-1105) tarihleri arasında telif edilen Keşfü'l Akabe⁵⁰ adlı eser Anadolu'da fetih hareketleri devam ettiği sıralarda dahi bazı ilmi çalışmaların yapıldığını ve eserlerin yazıldığını göstermektedir. Yoğun kültür faaliyetlerine ise ancak XII. yüzyıl sonlarına doğru başlandığını görüyoruz. XIII. yüzyılda ise Anadolu gerçekten her alanda oldukça hareketlidir. Bu yıllarda yazılan önemli eserler arasında;

Şehabeddin Sühreverdî'nin "Pertevname"si, Mehmet bin Gazî'nin "Mürşid el-küttab"ı, Sadedin Ferganî'nin "Menahic el-ibad ila'l maad" ve "şerh-i kaside-i ta'îya" isimli eserleri, Kutbeddin Şirazi'nin "ihtiyârât-ı muzafferi"si, Naşîrî'nin "İşrakat"ı, Ebubekir bin Zekî'nin "Ravzat el-küttab"ı, Yusufun "Hamuşname"si, Sadreddin Konevî'nin "İcaz-el beyan", "Miftâhu'l-gayb", "Nüsûs", "Mefâtihu'l-ilâhiyye", "Mir'atu'l-Arifin", "Mektubât" gibi eserleri, Aziz bin Erdeşîr-i Esterabadi'nin "Bezm-ü rezm"i, Ünsî'nin "Selçuk Şehname"si, Aksaraylı Kerimüddin Mahmud bin Muhammed'in "Müsameret el-Ahbar ve Müsayeret el-Ahyar"ı, Niğdeli Kadı Ahmed'in el-veled el-Şefik'i, anonim olan Tarih-i Ali Selçuk sayılabilir.⁵¹

Bu eserlere özellikle Mevlevî çevrelerinde telif edilen kitapları da eklemek gerekir. Mevlana'nın babası Sultanü'l-ulema Muhammed Bahaeddin Veled'in "Maarif"i, Mevlana'nın babasından sonra şeyhi olan Tirmizli Seyyid Burhaneddin Muhakkik'in "Makaalât"ı, Şems-i Tebrizî'nin "Makaalât"ı Mevlana'nın "Mesnevi" si, "Divan-ı Kebir"i, sohbetlerinden oluşan "Fihi ma fih"i, vaazlarından oluşan "Mecalis-i Seb'a" sı, devrin ileri gelenlerine yazdığı mektuplardan oluşan "Mektubat"ı, Sultan Veled'in "Divan"ı, "İptidaname", "İntihaname", "Rebabname" adlı üç mesnevisi, "Maarif" adlı mensur eseri, Mevlevî kültürünü oluşturan önemli kitaplardandır. Sipehsalar diye anılan Ahmed oğlu Mecdeddin Feridun'un "Risale-i Sipehsâlâr be Menâkıb-ı Hüdavendîgar"ı ile Ahmed Eflakî'nin "Menâkıbü'l-Arifin"i Mevlana'nın ölümünden sonra yazılan ve sık sık başvuru alan eserlerdir.⁵²

Diğer tasavvuf çevrelerinde ve halk arasında ise Hacı Bektaş'ın "Makaalât"ı, Yunus Emre'nin şiirleri, Ahmet Fakih'in "Çarhname" si, Aşık Paşa'nın "Garîpname" si, eserlerinin çoğu günümüze gelmemiş olan Şeyyad Hamza sevilerek okunmaktadır.

Dini konuları işleyen eserlerin dışında Hoca Dehhani şiirlerini tamamen din-dışı bir ruhla yazmıştır. Yazdığı bir Selçuklu Şahnamesi ise günümüze gelmemiştir. Ayrıca Anadolu'nun savaşlarla geçen yılları Seyyid Battal Gazî, Danişmend Gazî gibi kahramanlık öykülerinin de yazılmasını sağlamıştır.

Selçuklu devletinin zayıflamasıyla teşekkül eden Anadolu beylikleri de siyasi mücadelelere rağmen, ilim hareketlerinin başında bulunmuşlar birçok eserin telif edilmesini sağlamışlardır.

Şeyhoğlu Sadrüddin Mustafa, Germiyanoğullarından Süleymanşah adına "Hurşidname"yi manzum olarak kaleme almış, Süleymanşah'ın emriyle "Merzbännâme"yi

ve "Kabûsnâme 'yi Farsçadan Türkçeye tercüme etmiştir. Ahmedî, "İskendernâme" isimli eserini Süleymanşah namına manzum olarak kaleme almış ise de Süleymanşah'ın vefatıyla buna Al-i Osman kısmını da ilave ederek tamamlamış ve sonra Yıldırım Beyazid'in oğlu Süleyman Çelebi'ye ithaf etmiştir. Şair Ahmed Dai'nin Farsçadan Türkçeye çevirdiği bir rüya tabimamesi de Süleymanşah'ın oğlu Yakup Bey namınadır.⁵³

Candaroğullarından Süleyman Paşa adına Allâme Mahmud bin Mesud Şirazi, 1309'da "İntihab-ı Süleymani" isimli farsça bir eser telif etmiştir. Diğer eserler arasında aynı aileden İsfendiyar Bey'in emriyle oğlu İbrahim Bey'in okuması için yazdırdığı "Cevahirü'l-Esdağ" isimli Kur'an-ı Kerim tefsiri, Emir Adil Bey'in oğlu Celâleddin Bayezid adına tercüme edilen üç bin küsur beyitli "Maktei-i Hüseyin" mesnevisi, İsfendiyar Bey adına göz hastalıklarına dair Sinoplu hekim Mümin bin Mukbil tarafından telif edilen "Kitab-ı miftâhü'n- nur ve Hazâinü's-sürur", İsfendiyar Bey'in oğlu Bafra Valisi Hızır Bey adına tercüme edilen "Miracnâme" ve yine İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım adına yazılan "Hülâsatü't Tıb", İsmail Bey'in emriyle Kastamonulu Ömer bin Ahmed'in kaleme aldığı "Risale-i Münciye" isimli mufassal Türkçe tevcit ve yine İsmail Bey adına Yunus bin Halil bin Mehmed tarafından telif edilen "Miyârü'l-Ahyâr ve'l-eşrar" sayılabilir. Ayrıca İsmail Bey'in bizzat kendisi, yetmiş sekiz bab üzerine "Halviyyât-ı Şâhi" ismiyle büyük bir eser telif etmiştir.⁵⁴

Aydinoğullarından Mübarizüddin Mehmet Bey adına, Arapça Araisü'l-Mecalis" adlı Peygamberler tarihi, Farsça "Tezkire-i Evliya"⁵⁵, Umur Bey adına da Mesud bin Ahmed tarafından kaleme alınmış olan "Süheyl ve Nevbahar" manzumesi tercüme edilmiştir.⁵⁶ Aynı aileden İsa Bey ise bizzat alim olup ilim erbabının hangi din ve mezhepte olursa olsun hâmisî idi. Meşhur tabip Hacı Paşa İsa Bey'in yanında bulunarak "Şifaü'l eskâm ve devaü'l âlâm" isimli eseri ile "Mesalikü'l kalam fi Mesaili'l kalam" isimli eserlerini⁵⁷ onun adına telif etmiştir. Ayrıca Yakup bin Mehmed tarafından yapılan bir "Hüsrev ve Şirin " tercümesi de İsa Bey'e ithaf edilmiştir.⁵⁸

Diğer beyler için hazırlanan eserler arasında ise, Menteşeoğullarından Mahmud Bey'in emriyle, Mehmed oğlu Mahmud tarafından Farsçadan Türkçeye çevrilen "Baznâme"⁵⁹ yine aynı aileden İlyas Bey adına Şirvanlı Mehmed bin Mahmud tarafından yazılan "İlyâsiye" isimli tıp kitabı⁶⁰ Eşrefoğullarından Mübarizeddin Mehmed Bey adına Şemseddin Mehmed Tüşteri tarafından yazılan "el-füsulü'l-eşrefiyye"⁶¹, Saruhanoğullarından Sultan Yakub bin Devlet Han adına tercüme edilen Nasirüddin Tusi'nin Farsça "Bahnâme"⁶², sayılabilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AHMED, Eflaki, **Ariflerin Menkıbeleri I-II**, (Çeviren: Tahsin Yazıcı), İstanbul, 1973.
- AKSARAYLI, Kerimeddin Mahmud, **Müsameret-el-ahyar**, (Türkçeye Çeviren: M.Nuri (Gençosman), Ankara, 1943.
- ASLANAPA, Oktay, **Anadolu'da İlk Türk Mimarisi, Başlangıcı ve Gelişmesi**, Ankara, 1991.
- BAYRAM, Mikail, **Anadolu'da Telif Edilen İlk Eser: Keşfü'l-Akabe**, Konya, 1981.
- ERÜNSAL, İsmail, **Türk Kütüphaneler Tarihi II. Kuruluştan Tanzımata Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri**, Ankara, 1988.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, **Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu III**, Ankara, 1972.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, **Mevlana Celeddin**, İstanbul, 1959.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, **Mevlana'dan Sonra Mevlevilik**, İstanbul, 1983.
- İBN-İ BİBİ, **El-Evamirü'l-Âla'ye Fl'l-Ümür'l-Âla'ye (Selçukname) I-II**, (Çeviren: Mütsel Öztürk), Ankara, 1996.
- KÖPRÜLÜ, Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1981.
- ÖNDER, Mehmet, **Mevlânâ Şehri Konya**, Ankara, 1971.
- ÖZÖNDER, Hasan, **Konya Velleri**, Konya, 1980.
- SÜMER, Faruk, **Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri**, Ankara, 1990.
- TANINDI, Zeren, **Türk Minyatür Sanatı**, Ankara, 1996.
- TURAN, Osman, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul, 1971.
- TURAN, Osman, **Türkiye Selçuklular Hakkında Resmi Vesikalar**, Ankara, 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi I**, Ankara, 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, 1988.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı-NAFİZ, Rıdvan, **Sivas Şehri**, İstanbul, 1928.
- ÜNVER, Süheyl, **Selçuklu Tababeti XI-XIV. Asırlar**, Ankara, 1940.
- ÜNVER, Süheyl, **Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri**, İstanbul, 1953.
- ÜNVER, Süheyl, **Anadolu Selçuklularında Sağlık Hizmetleri**, Ankara, 1972.

MAKALELER

- ATEŞ, Ahmet, "Hicri VI-VII (XII-XIV). Asırlarda Anadolu'da Farsça Eserler", **Türkiyat Mecmuası**, 1945, cilt: 7-8, s.94-135.
- BAYRAM, Sadi-KARABACAK, Ahmet Hamdi, "Şahip Ata Fahrü'd-din Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri", **Vakıflar Dergisi**, 1981, sayı:13, s.31-70.
- CAN, Mustafa, "Selçuklular Devri Konya Kütüphanelerinin Tarihçesi", **Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi**, 1986, sayı: 1, s.45-58.
- CUNBUR Müjgan, "Kütüphane Vakfiyelerinden Notlar", **Erdem**, 1985, sayı: 3, s. 711-743.
- ÇAĞMAN, Filiz, "Anadolu Türk Minyatürü", **Anadolu Uygarıkları Ansiklopedisi**, 1982, cilt:5, s.984, 1005.
- ERGİN, Osman, "Sadraddin Al-Qunawi ve Eserleri", **Şarkiyat Mecmuası**, 1958, sayı:2, s.63-90.
- KÖPRÜLÜ, Fuad, "Anadolu Selçuklular Tarihi'nin Yerli Kaynakları", **T.T.K. Belleten**, 1943, sayı:27, s.379-522
- KÖPRÜLÜ, Fuad, "Artukoğulları, Artuklular", **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, 1965, cilt:1, s.617-625
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, "Mahmud Dede Zaviyesi Vakfiyesi", **Vakıflar Dergisi**, 1991, sayı: 22, s.83-90.
- ORAL, Zeki, "Kitap Kitabeleri", **Anıt**, 1949, sayı:1, s.5-10.
- TURAN, Osman, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I: Şemseddin Altun-aba, Vakfiyesi ve Hayatı", **T.T.K. Belleten**, 1947, sayı:42, s. 197-221.
- ÜNVER, A. Süheyl, "Dioskorides'in Renkli Minyatürü ve İzahı ve Selçuklu Emiri Kütüphanesi Temellük Kitabesi". **Dirim**, 1941, sayı: 1-2, s. 1.
- ÜNVER, A. Süheyl, "İstanbul'da Dioskorides Eserleri ve Artuklular", **Dirim**, 1941, sayı:3-4, s. 129-134.
- ÜNVER, A. Süheyl; "XIV.Asırda Saruhanlıların Türk Tababetine Hizmetleri ve Yakuphan Namına Tercüme Edilen Bahname"; **Türk Tıp Tarihi Arşivi**, 1942, sayı: 19-20, s.34-37.
- ÜNVER, A. Süheyl, "Artuklu Kütüphaneleri Üzerine Yeni Tedkikler", **III.Türk Tarih Kongresi**, 1948, s.221-224.
- ÜNVER, A. Süheyl, "Quelques Nouveaux Exemples du Service Rendu par les Arto ukides de l' Empire Seldjuk a l' Histoire des Science", *Archives Internationales d'Histoire des Science* 4, 1948, pp.585-588.

ÜNVER, A. Süheyl, "Selçuklular Zamanında Kütüphaneler Üzerine Yeni Örnekler ve Bazı Mülâhazalar", **III. Türk Tarih Kongresi**, 1948, s.642-646.

ÜNVER, A.Süheyl, "İlimler Tarihimizde Aydınoğlu İsa Beyle Şahsına Ait Mecmuanın Ehemmiyeti Hakkında", **T.T.K. Belleten**, 1960, sayı:95, s.447-455

DİPNOTLAR

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü.

1. Ateş, Ahmet, "Hicri VI-VIII (XI- XIV) Asırlarda Anadolu'da Farsça Eserler" **Türkiyat Mecmuası**, 1945, cilt; 7-8, s.122-124; Bayram, Mikail, **Anadolu'da Telif Edilen İlk Eser: Keşfu'l-Akabe**, Konya, 1981, s.12.

2. Sümer, Faruk, "**Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri**", Ankara, 1990,s.23-26.

3. İbn-Bibi; "**El-Evamürü'l Ala'ıye Fil' -Umurü'l -Ala'ıye (Selçukname)**", (Çeviren:Mürsel Öztürk), Ankara, 1996, cilt:I,s.92.

4. Tanındı, Zeren, "**Türk Minyatür Sanatı**", Ankara, 1996, s.3.

5. Ünver, A.Süheyl, "Dioskorides'in Renkli Minyatürü ve İzahı ve Selçuk Emiri Kütüphanesi Temellük Kitabesi", **Dirim**, 1941, sayı: 1-2, s.1; a.mlf., "İstanbul'da Dioscorides Eserleri ve Artuklular", **Dirim**, 1941, sayı: 3-4, s.129-134; a.mlf., "Artuklu Kütüphaneleri Üzerine Yeni Tedkikler", **III. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, 1948, s. 221-224; a.mlf., "Quelques Nouveaux Exemples du Service Rendu par les Arts ukides de l'Empire Seldjuk a l' Histoire des Science", **Archives internationales d' Histoire des Science** 4, 1948, pp. 585-588; Köprülü, Fuat, "Artukoğulları, Artuklular", **M.E.B. İslam Ansiklopedisi**, 1965, cilt:I, s.624.

6. Tanındı, a.g.e., s.3-5; Çağman, Filiz, "Anadolu Türk Minyatürü", **Anadolu Uygarlıklar Ansiklopedisi**, 1982, cilt: 5, s.984.

7. İbn-i Bibi, a.g.e., s.246.

8. İbn-i Bibi, a.g.e., s.253.

9. Ateş, a.g.e., s.97.

10. Ateş, a.g.e., s.104-106.

11. Köprülü, Fuad, "**Türk Edebiyatı Tarihi**", İstanbul, 1981, s.209.

12. Köprülü, Fuad, "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları I: Anis al-kulub", **T.T.K. Belleten**, 1943, sayı:27, s.459-485

13. Ateş, a.g.e., s. 111.

14. İbn-i Bibi, a.g.e., s.253.

15. Köprülü, Fuad, "**Türk Edebiyatı Tarihi**", İstanbul, 1981, s.244.

16. Aksaraylı Kerimeddin Mahmud, "**Millsameret-el-ahyar**", (Türkçeye Çeviren: M. Nuri Gençosman), Ankara, 1943, s. 205.

17. Turan, Osman, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I: Şemseddin Altunaba, Vakfiyesi ve Hayatı", **T.T.K. Belleten**, 1947, sayı:42, s.202.

18. Can, Mustafa, "Selçuklular Devri Konya Kütüphanelerinin Tarihçesi", **Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi**, 1986, sayı: 1, s.50.

19. Turan, a.g.e., s. 202.

20. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı-Nafiz, Ridvan, "**Sivas Şehri**", İstanbul, 1928, s.112.

21. Bayram, Sadi-Karabacak, Ahmet Hamdi, "Sahip Ata Fahrü'd-din Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri", **Vakıflar Dergisi**, 1981, sayı:13, s.53.

22. Ünver, A. Süheyl, "Selçuklular Zamanında Kütüphaneler Üzerine Yeni örnekler ve Bazı Mülâhazalar", **II. Türk Tarih Kongresi**, 1948, s. 642.

23. Turan, a.g.e., s.202; Ünver, a.g.e., s.643.

24. Oral, Zeki, "Kitap Kitabeleri", **Anıt**, 1949, sayı:I, s.5.

25. Cunbur, Müjgan, "Kütüphane Vakfiyelerinden Notlar", **Erdem**, 1985, sayı: 3, s.713.

26. Cunbur, a.g.e., s.714.

27. Ahmet Eflaki, "**Ariflerin Menkıbeleri**", (Çeviren: Tahsin Yazıcı), 1973, cilt: I, s.118.

28. Gölpinarlı, Abdülhak, "**Konya Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu**", Ankara, 1972, cilt: III, s.140-141.

29. Aslanapa, Oktay, "**Anadolu'da İlk Türk Mimarisi, Başlangıcı ve Gelişmesi**", Ankara, 1991, s.112.

30. Önder, Mehmet, "**Mevlânâ Şehri Konya**", Ankara, 1971, s.117; Özönder, Hasan: "**Konya Velleri**", Konya, 1980, s.97.

31. Cunbur, a.g.e., s.713.
32. Erünsal, İsmail, "**Türk Kütüphaneler Tarihi II**", Kuruluştan Tanzimata Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri, Ankara, 1988. s.30.
33. Ergin, Osman, "**Sadraddin Al-Qunawi ve Eserleri**", Şarkiyat Mecmuası, 1958, sayı:2, s.61, 81.
34. Ünver, A. Süheyl, "**Anadolu Selçuklularında Sağlık Hizmetleri**", Ankara, 1972, s.11-12.
35. Ünver, A. Süheyl, "**Selçuklu Tababeti XI-XIV**", Asırlar, Ankara, 1940, s.89.
36. Turan, Osman, "**Türkiye Selçukluların Hakkında Resmî Vesikalar**", Ankara, 1988, s.54.
37. Küçükdağ, Yusuf, "**Mahmud Dede Zaviyesi Vakfı**", Vakıflar Dergisi, 1991, sayı: 22, s. 86.
38. Gölpinarlı, Abdülbaki, "**Mevlana'dan Sonra Mevlevilik**", İstanbul, 1983, s. 342.
39. Turan, Osman, "**Selçuklular Zamanında Türkiye**", İstanbul, 1971, s. 480-481, 601.
40. Eflaki, a.g.e., cilt: II, s. 297.
41. Eflaki, a.g.e., cilt: I, s. 113.
42. İbn-i Bibi, a.g.e., cilt: I, s. 194.
43. Aksaraylı, a.g.e., s. 303.
44. Eflaki, a.g.e., cilt:I, s.151.
45. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "**Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**", Ankara, 1998, s.138.
46. Uzunçarşılı, a.g.e., s.144.
47. Uzunçarşılı, a.g.e., s.233.
48. Uzunçarşılı, a.g.e., s.232.
49. Uzunçarşılı, a.g.e., s.232.
50. Ateş, a.g.e., s.123-124; Bayram, a.g.e., s.8.
51. Köprülü, Fuad; Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları, **T.T.K. Belleten**, 1943, sayı:27, s.380-381, 389-392, 442-448; Ateş, a.g.e., s.103-120; Ergin, a.g.e., s.63-81; Köprülü, Fuad; "**Türk Edebiyat Tarihi**", İstanbul, 1981, s.244-245.
52. Gölpinarlı, Abdülbaki, "**Mevlânâ Celâleddin**", İstanbul, 1959, s. 22-23.
53. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "**Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**", Ankara, 1988, s. 46-52.
54. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 143-144.
55. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 105.
56. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 109.
57. Ünver A. Süheyl, "**Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri**", İstanbul, 1953, s. 41-61; a.mlf; "İlimler Tarihimizde Aydınoğlu İsa Beyle Şahsına Ait Mecmuanın Ehemmiyeti Hakkında", **T.T.K. Belleten**, 1960, sayı: 95, s.448-449.
58. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 113.
59. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 75.
60. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 80.
61. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 60.
62. Ünver, A. Süheyl, "**XIV. Asırda Saruhanlıların Türk Tababetine Hizmetleri ve Yakuphan Namına Tercüme Edilen Bahname**", Türk Tıp Tarihi Arşivi, 1942, sayı: 19-20, s.34-37; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 90.